

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 332.1

*Проф. Г.І. Башнянин¹, д-р екон. наук;
доц. Т.І. Городиський², канд. екон. наук; аспір. Г.В. Іванченко¹*

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Досліджено можливості вирішення еколого-економічних проблем рекреаційних територій шляхом їх кластеризації та створення відповідних інноваційних структур. Запропоновано модель розвитку паливно-енергетичного та машинобудівного комплексів Дрогобиччини шляхом створення відповідних регіональних кластерів.

Ключові слова: паливно-енергетичний кластер, машинобудівний кластер, інноваційні структури, екологізація підприємств.

Постановка наукової проблеми. Забезпечення розвитку регіону шляхом екологізації та інноваційності його економіки. У теоретичному плані актуальність зумовлюється тим, що на сьогодні спостерігається певний дефіцит вітчизняних досліджень у цьому напрямі. Прикладний аспект проблеми обумовлений потребою стимулювання та збалансування розвитку регіону, ефективного використання його економічного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед економістів, які досліджували економічні кластери, варто назвати насамперед М. Портера, як основоположника кластерного підходу. Крім цього, значний внесок в цю теорію зробили Л. Янг, В. Прайс, Д. Якобс, А. ДеМан, С. Розенфельд, К. Кетелс, П. Кругман, М. Фельдман, М. Одрехівський та ін.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності екологізації та інноваційності підприємств паливно-енергетичного та машинобудівного комплексів шляхом створення відповідних кластерів та інноваційних структур у рекреаційному регіоні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні екологічна ситуація в Україні на грані катастрофи. Майже у всіх регіонах України існують екологічно несприятливі для проживання зони, які тією чи іншою мірою заподіюють шкоду людині. Одночасно до зон з критичними чи небезпечними рівнями промислового забруднення належить практично третя частина областей держави. Це без врахування регіонів, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Тільки на цих територіях проживає понад 15 млн громадян.

Одним з найбільш реальних шляхів вирішення суперечностей між економічним ростом і необхідністю зменшення екодеструктивного навантаження на навколишнє природне середовище є виробництво та просування на ринок екологічної продукції [9], що підвищує економічну ефективність галузі

її використання та одночасно сприяє екологізації економіки. Формуванням ринку екологічної продукції можна ефективно управляти, перерозподіляючи засоби між виробниками продукції різного рівня екологічності.

В сучасних умовах мають переважати стимулювальні методи управління, наприклад, представлення податкових пільг розробникам, виробникам та споживачам екологічної продукції. Хоча є підстави та можливості для посилення впливів примусових механізмів. Так, серед видів забруднень виділяють [3, 4]: механічні; хімічні; фізичні, зокрема теплові (термальні), світлові, шумові, електромагнітні, радіаційні, біологічні, зокрема біотичні та мікробіологічні. Однак, згідно з чинним законодавством, плату беруть лише за окремі види. Необхідно також враховувати, що управління формуванням ринку екологічної продукції пов'язане з операційними затратами, що супроводжують отримання відповідного еколого-економічного результату на рівні держави, регіонів та підприємств, особливо регіонів з багатими оздоровчими ресурсами, до яких можна віднести Регіональну агломерацію "Дрогобиччина" – асоціацію органів місцевого самоврядування міст Дрогобича, Борислава, Стебника, Трускавця та Східниці.

З метою організації екологічного моніторингу у регіоні доцільно сформуванню систему еколого-економічних показників, які адекватно відображали б ефективність природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Це зумовлює також необхідність реалізації моделі екологічно стійкого соціально-економічного розвитку регіону, що включає аспекти екологізації виробництва на основі впровадження інноваційних технологій. Лише на основі інноваційного розвитку (включаючи впровадження екологічних інновацій) можна досягнути гармонії у системі "людина-технологічна система-навколишнє середовище" [11].

Систему екологічного моніторингу регіону пропонуємо розглядати як інформаційну підсистему, що забезпечує організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку для істотного підвищення якості ("екологічності") управління у сфері інноваційного розвитку агломерації. Організація та проведення екологічного моніторингу мають становити собою систему повторних спостережень одного і більше елементів навколишнього природного середовища у просторі і часі, з наперед заданою метою та підготовленими програмами [2]. Проведення екологічного моніторингу передбачає такі основні види діяльності:

- спостереження за факторами, що безпосередньо чи опосередковано впливають на навколишнє природне середовище у межах території агломерації;
- розроблення концепції і методів прогнозування, їх реалізація щодо прогнозування станів навколишнього природного середовища та рекреаційних ресурсів на найближчу та віддалену перспективу.

Розглянуті види діяльності можуть застосовуватись для оцінки економічного ефекту від використання екологічної інформації про стани навколишнього природного середовища у процесах розроблення та реалізації управлінських рішень інноваційного характеру. Законодавство України має поступово створювати надійну та діючу правову основу для формування і ведення

¹ Львівська КА;² Дрогобичський державний педагогічний університет ім. Івана Франка

різних систем екологічного моніторингу, що виступають у як інформаційне забезпечення реалізації екологічно орієнтованої моделі розвитку територій.

Табл. Перелік екологічно небезпечних об'єктів Дрогобиччини

№ з/п	Підприємство	Вид діяльності	Відомча підпорядкованість
1	АТ "НПК "Галичина"	Переробка нафти	Міністерство палива та енергетики
2	ДВАТ "Магістральні нафтопроводи "Дружба"	Транспортування нафти	НАК "Нафтогаз України"
3	ЗАТ "Західтранснафтопродукт"	Транспортування нафтопродуктів	НАК "Нафтогаз України"
4	ПУ "Прикарпат-Транснафтопродукт"	Транспортування нафтопродуктів	НАК "Нафтогаз України"
5	Стебницьке ДГХП "Полімінерал"	Видобуток калійних солей	Державний комітет промполітики
6	НГВУ "Бориславнафтогаз"	Видобуток нафти і газу	НАК "Нафтогаз України"
7	Продуктопровід заводу "Поліолефіни" ВАТ "Оріана"	Транспортування палива	ВАТ "Оріана", Росія
8	УМГ ДК "Львівтрансгаз"	Транспортування природного газу	НАК "Нафтогаз України"
9	Полігони твердих побутових відходів м. Дрогобича, м. Стебника, м. Трускавця і м. Борислава	Захоронення відходів	Дрогобицька міська рада Стебницька міська рада Трускавецька міська рада Бориславська міська рада

На території Дрогобиччини знаходиться значна кількість екологічно небезпечних об'єктів (табл.) [13], зокрема: з перероблення нафти; транспортування нафти, нафтопродуктів, палива та природного газу; видобутку нафти і газу; – а саме: АТ "НПК "Галичина"; ДВАТ "Магістральні нафтопроводи "Дружба"; ЗАТ "Західтранснафтопродукт"; ПУ "Прикарпат-Транснафтопродукт"; НГВУ "Бориславнафтогаз"; Продуктопровід заводу "Поліолефіни"; ВАТ "Оріана"; УМГ ДК "Львівтрансгаз".

Нафта, як фактор впливу на довкілля регіону під час нафтовидобутку, забруднює ґрунтовий покрив, водойми, інгібує діяльність біологічних систем. Забруднення нафтою відбувається під час спонтанних її виходів на поверхню землі, аварійних виливів, під час транспортування тощо. Найбільш небезпечними є аварійні виливи нафти, які відбуваються у наслідок порушення герметичності свердловин, нафтопроводів, технологічного обладнання. Таких виливів протягом одного року на території Бориславського нафтового родовища може бути не менше двохсот, які забруднюють земельні ділянки площею від одного до п'ятдесяти і більше квадратних метрів. Особливо великі території забруднювались біля фонтанних свердловин, з яких нафта після буріння під високим тиском викидалась на поверхню, знищуючи живі організми на своєму шляху. У регіоні траплялися також аварійні виливи нафти з магістральних нафтопроводів.

Отже паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) Дрогобиччини створює істотні екологічні проблеми регіону. Хоча ПЕК є одним з головних чинників

стійкого розвитку економіки регіонів та країн загалом, збільшення їх економічної безпеки. Особливо це стосується економіки та енергетичної безпеки України, яка володіє незначними запасами паливно-енергетичних ресурсів. Тому ПЕК України потребує інноваційного шляху розвитку. Для розроблення та практичної реалізації паливно-енергетичних інновацій, організації їх міжнародного трансферу, пропонується створення загальнодержавної мережі паливно-енергетичних інноваційних підприємств (ПЕП), з виходом їх на міжнародні мережі. До ПЕП потрібно віднести паливно-енергетичні технопарки, технополіси, малі й середні паливно-енергетичні інноваційні центри, які сукупно можуть утворювати національну та регіональні паливно-енергетичні інноваційні системи, паливно-енергетичні кластери.

Належну організацію інноваційної діяльності у нафтовій сфері регіону, забезпечення інноваційного розвитку нафтовидобувного, нафтотранспортного та нафтопереробного комплексів можна було б здійснювати шляхом створення нафтопромислового кластеру та технопарку "Галичина", які б інтегрували відповідні наукові та проектні структури Прикарпаття, нафтопереробний комплекс "Галичина", нафтовидобувні установи Бориславського та Східницького нафтового родовища, інші структури нафтової галузі України та зарубіжжя.

Тобто засновниками технопарку можуть виступити Дочірнє підприємство "Науково-дослідний інститут нафтогазової промисловості Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" та Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, оскільки їхні філії знаходяться у Дрогобичі; Дрогобицький нафтовий технікум; Нафтогазовидобувне управління "Бориславнафтогаз" відкритого акціонерного товариства "Укрнафта"; Дрогобицьке нафтопровідне управління "Магістральні нафтопроводи "Дружба" ПАТ "Укртрансфанта"; ВАТ НПК "Галичина", які, своєю чергою, шляхом галузевої інтеграції паливно-енергетичних інноваційних та технологічних процесів, можуть становити регіональний паливно-енергетичний кластер (рис. 1). Подальший розвиток технопарку передбачає залучення й інших підприємств та наукових центрів, представників великого бізнесу, що працюють у галузях високих паливно-енергетичних технологій, для проведення та реалізації розробок інноваційних продуктів та продукції.

Отже, пропонується створення технологічного парку, який інтегрував би технологічні та інноваційні процеси паливно-енергетичних інституцій Регіональної агломерації "Дрогобиччина" та України, з подальшим випуском регіональної конкурентоспроможної та наукомісткої продукції, ефективним використанням наявних у регіоні та за його межами інтелектуальних ресурсів в галузі розвідки, видобування, транспортування та перероблення нафти.

Інноваційну політику в цьому напрямі могли б виробляти такі інноваційні структури – співзасновники технопарку як: Науково-дослідний інститут нафтогазової промисловості Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України", Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Дрогобицький нафтовий технікум та інші.

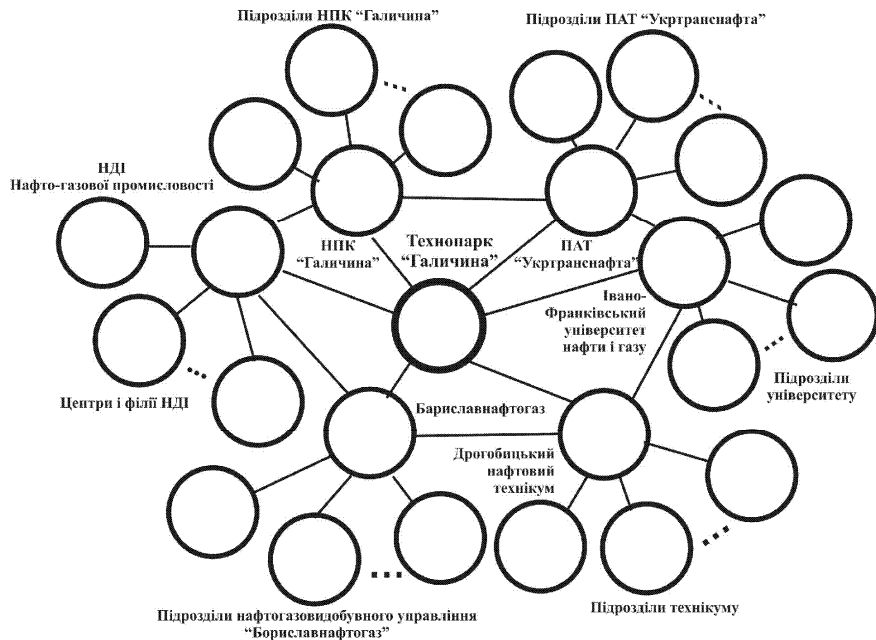

Рис. 1. Паливно-енергетичний кластер Дрогобиччини

У багатьох країнах світу, наприклад, в країнах СНД, є великі паливно-енергетичні ресурси, які використовують неефективно, і їх подальше використання потребує глибоких фундаментальних та прикладних досліджень, проведення яких в одному регіоні ускладнене і практично неможливе, і в цьому немає змісту. Мережа науково-дослідних інститутів відповідних профілів розвинута досить добре. Цю проблему пропонуємо вирішувати шляхом науково-технологічної інтеграції цих інститутів та ПЕП у інноваційні цикли через інноваційні мережі, використовуючи, наприклад, міжнародні (internet) та внутрішні державні інформаційні мережі. При цьому, вже існуючі паливно-енергетичні структури, можуть бути трансформовані у інноваційні структури і займатись розробленням, реалізацією, впровадженням та використанням ресурсних, технологічних, продуктових, ринкових, організаційних та управлінських паливно-енергетичних інновацій. Це дасть змогу оптимізувати технологічні цикли паливно-енергетичних комплексів, збільшити їх ефективність і, отже, збільшити енергетичну, і, відповідно, економічну безпеку держав.

У країнах Європи вже створено достатньо структур, що займаються розробленням та реалізацією паливно-енергетичних інновацій. Тепер необхідно створювати посередницькі інноваційні структури у вигляді малих та середніх інноваційних центрів, які, знаходячись в інноваційних мережах, могли б організувати трансфер інновацій.

Формування міжнародних інноваційних мереж паливно-енергетичних інноваційних підприємств пропонуємо проводити на регіональному, галузевому та загальнодержавному рівнях. З цією метою і було запропоновано

створення регіональної агломерації "Дрогобиччина", яка б включала усі сфери діяльності агломерації в горизонтальній і вертикальній інноваційній циклі. Зосередження паливно-енергетичного інноваційного циклу у регіоні практично неможливе. Тому паливно-енергетичний комплекс агломерації, з метою її сталого розвитку на інноваційній основі, потребує включення його у міжнародні мережі паливно-енергетичних інноваційних підприємств. Це уможливить реалізувати такі проблеми стійкого розвитку агломерації:

- формувати раціональну структуру виробництва та споживання енергії;
- підвищувати технологічний рівень і екологічну безпеку паливно-енергетичного комплексу шляхом його переоснащення з використанням високих технологій спалювання палива;
- розвивати нетрадиційні джерела енергії;
- проводити модернізацію, реконструкцію та оновлення технологій, сприяючи зменшенню енерговитрат, розробленню та впровадженню механізмів економії енергії, у тому числі удосконалення цінової політики;
- ефективно використовувати власну базу енергоресурсів, проводити реконструкцію підприємств нафтової промисловості;
- створювати власні інноваційні паливно-енергетичні цикли.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що міжнародні мережі інноваційних структур стають актуальними у всіх сферах людської діяльності. А оскільки немає жодного продукту, виробництво якого не було пов'язане з витратами енергії, то їх зниження можливе тільки на підставі інноваційного шляху розвитку паливно-енергетичного комплексу, через створення паливно-енергетичних кластерів, інноваційних структур, їх мереж. Зменшення витрат енергії при цьому може слугувати критерієм оцінки темпів зростання науково-технічного прогресу, сталого розвитку економіки регіонів та країн загалом.

На кластеризацію економіки регіонів мають неабиякий вплив машинобудівні підприємства як найбільш економічно ефективні підприємства і від розвитку яких найбільше залежить економічний стан регіонів. На території Дрогобиччини частка таких підприємств становить 12,6 %, (включаючи металургію та оброблення металів) машинобудівної інфраструктури Львівського регіону [14], тому вони чинять на ландшафт рекреаційного, за своєю суттю, регіону неабияке навантаження, що не сприяє ефективному використанню наявних рекреаційних ресурсів. Це зумовлює розроблення та реалізацію стратегії інноваційного розвитку машинобудівних підприємств агломерації, створення регіонального машинобудівного кластеру та відповідної інноваційної структури, яка б інтегрувала технологічні та інноваційні процеси машинобудівних установ агломерації, з подальшим випуском наукомісткої, екологічної, високотехнологічної продукції, з ефективним використанням наявних у регіоні та за його межами інтелектуальних ресурсів машинобудування.

Машинобудівний кластер може створити умови для істотного підвищення ефективності використання науково-технічного потенціалу, вдосконалення його організаційно-функціональної структури відповідно до умов ринку, сприятиме активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств.

Першим кроком для побудови інноваційної моделі розвитку машинобудівного комплексу є вивчення та аналіз особливостей та перспектив застосування світового досвіду щодо побудови відповідних технопаркових структур. Технологічний парк – це найбільш масштабний інноваційний центр, основна мета якого – забезпечити максимально сприятливі умови для науково-технічних інноваційних проектів, виконуваних спільними зусиллями наукових центрів і промислових підприємств [1]. Технопарки здебільшого створюються великими науковими центрами (найчастіше університетами) і спеціально для них відводиться певна територія, насичена сучасною інженерною, науково-виробничою, інформаційною та соціальною інфраструктурою. Головна ідея технопарків – залучити до спільної інноваційної діяльності представників великого бізнесу, що працюють у галузях високих технологій, для реалізації силами фахівців наукового центру і за рахунок засобів підприємницьких компаній інноваційних проектів, в основі яких лежать результати наукових досліджень, проведених у центрі-засновнику [6].

Багато держав розглядають створення наукового парку як важливий стратегічний засіб для розвитку сучасної конкурентоздатної промисловості, стимулювання підйому економіки і розвитку суспільства загалом. За статистичними даними, у світі нараховується понад 400 різного роду технопарків, що розташовані головним чином в Америці, Європі та Азії. За кількістю перше місце займають США (понад 100), друге – Німеччина (понад 60), далі стоять Великобританія (40), Франція (30), Японія (20) і Південна Корея (10) [1].

Як бачимо, провідними країнами за кількістю створених технопарків та ефективністю їх діяльності є США, країни Європи та деякі країни Азії. Користуючись статистичними даними Міжнародної асоціації наукових парків (МАНП) [10] проаналізуємо особливості діяльності таких інноваційних структур у Європі. Більшість наукових парків Європи (75 %) розміщені в містах, де кількість населення перевищує 50 тис. чол., 24 % – розміщені в приміській зоні на відстані не більше ніж 25 км. від міста, і лише 1 % технопарків розміщені на відстані більше 25 км. Це свідчить про те, ефективність функціонування технопарків пов'язана із місцями скупчення великої кількості людей. Хоча серед наукових парків, що розміщені у міських зонах, 44 % працюють в малих містах (кількість населення від 50 до 500 тис. чол.), 7 % в середніх містах (500 тис. – 1 млн чол.) і 24 % у великих містах (більше 1 млн чол.).

Технологічні парки у Східній Європі під час створення зазнають певних труднощів із землею, тому більшість із них створюється вже на базі готових підприємств. Технопарки за своєю площею поділяють на малі (до 20 га), середньо-малі (20-60 га), середньо-великі (60-100 га) та великі (більше ніж 100 га). Звичайно, найбільша кількість малих технопарків – 51 %. Найбільша кількість технопарків (53 %), у діяльність яких залучено біля 50 компаній та підприємств. З погляду походження клієнтів технологічного парку, більшість технопарків вважають регіональними, тому що 40 % підприємств є представниками регіону, у якому функціонує інноваційна структура. Переважна більшість технопарків зацікавлені у тому, щоб залучити до співпраці представни-

ків інших регіонів, та за змогою розширити міжнародні зв'язки. Створення технологічних парків має за мету вирішення таких проблем:

- використання та розвиток наявного культурного та науково-технологічного потенціалу;
- залучення інвестицій для стабілізації і подальшого розвитку виробництва;
- підтримка малого підприємництва;
- розроблення та впровадження нових ресурсощадних та екологічно чистих безвідходних технологій, технічне переоснащення і модернізація підприємств;
- виробництво та реалізація конкурентоспроможної на внутрішньому і світовому ринках продукції;
- створення нових робочих місць.

Як бачимо, технопаркові структури дають змогу вирішити чимало регіональних економічних проблем, однією з яких вважають створення додаткових робочих місць, що можна вважати вкрай позитивним наслідком формування інноваційних структур на Дрогобиччині.

Оскільки існує тенденція щодо створення не великих технологічних парків, то, відповідно, більшість (42 %) – це технопарки на 300 робочих місць. За даними МАНП, 75 % наукових парків вважають проектами, які спрямовані на створення нових робочих місць і 24 % вважають такими, що не створюють нових робочих місць, а "обновляють" структуру зайнятості у цьому регіоні [10]. Тобто нові технологічні робочі місця замінюють старі, які не потребують високої кваліфікації.

Відповідно до мети, технологічні парки мають забезпечити підтримку малого підприємництва. Багато технопарків Європи (88 %) вирішують цю проблему шляхом створення бізнес-інкубаторів. Тобто, проводиться підтримка малого бізнесу на початкових етапах його становлення (інформаційна підтримка, пошук замовників, інвестицій, допомога у підборі управлінських кадрів, навчання підприємців-початківців), окрім цього, малим підприємствам надають на умовах оренди обладнання, офіси і приміщення, необхідні для початку виробництва того чи іншого продукту. Бізнес-інкубація була і залишається надзвичайно важливим елементом технологічних парків. Серед них 52 % технопарки керують бізнес-інкубаційним центром самостійно. У 23 % технологічних парків бізнес-інкубаційний процес становить індивідуальний проект з незалежною командою керівників, а 13 % – це наукові парки, де фактично відбувся процес еволюції від бізнес-інкубаторів до технопарків. І лише 12 % технологічних парків не займаються процесом бізнес-інкубації [10].

Технопарки, окрім базових послуг, пропонують і низку додаткових, які так чи інакше дають змогу оптимізувати та підтримувати діяльність підприємств, які працюють на території технологічного парку. Розглянемо напрями діяльності наукових парків за даними МАНП [10]: 27 % – це так звані "універсальні" наукові парки, які до своєї діяльності залучають підприємства різних технологічних напрямків; 25 % – спеціалізовані технопарки, що спрямовані на певну галузь діяльності (біотехнологія, інформаційні технології); 48 % – "цілеспрямовані універсальні" парки, тобто, з самого початку вони бу-

ли задумані як універсальні парки, та поступово відмовилися від універсальності на користь спеціалізації.

Важливим елементом для процесу створення та функціонування технологічного парку виступають державні та місцеві органи влади. Адже, насамперед, саме вони можуть виступати ініціатором створення технопарку. Як показує світова практика, 55 % серед досліджуваних технопарків Європи були створені саме за ініціативи регіональних органів влади, 45 % – за участі місцевого керівництва, 26 % – центрального керівництва, а 13 % – за ініціативи університетів [10]. У процесі функціонування технопарку влада може надавати підтримку у вигляді безоплатного фінансування, пільгового виділення земель, податкових пільг (у світовій практиці їх нараховується понад 300).

В Україні є законодавча база [5], яка може сприяти розвитку інноваційних процесів, створенню інноваційних структур, зокрема Закони України: "Про інноваційну діяльність", "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні", "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків" та інші. Але ця законодавча база у напрямі інноваційної політики не вважається досконалою і ефективною. Тому потребує значних доопрацювань з метою створення максимально сприятливих умов для побудови технопаркових структур та реалізації інноваційно-інвестиційних проектів.

Одним із найважливіших елементів технологічного парку є науковий центр чи університет. У Східній Європі 45 % технопарків розміщені на території університетів, у Південній – їх кількість становить лише 16 %. Цей фактор є досить вагомим для подальшої співпраці. Інтенсивність зв'язків між технопарком та університетом сприяє ефективному виконанню функцій, покладених на інноваційну структуру. Ці зв'язки формуються різним чином, з допомогою певних механізмів (програми навчання, спільні дії, патенти, ліцензії, договори про передачу технологій тощо) [7]. 49 % технопарків, за даними МАНП, є прикладом, коли технологічний парк та університет спільно користуються наявною інфраструктурою, 65 % технологічних парків – коли вчені наукового закладу фактично працюють на їх території [10].

Дробиччина, як регіональна агломерація з територією у діаметрі близько 30 кілометрів, з наявним природним та трудовим потенціалом, порівняно із наведеними статистичними даними, ідеально може слугувати місцем розташування мережі технопаркових структур, інтегрованих в агломеративний кластер.

В основу побудови інноваційної моделі розвитку машинобудівного комплексу Дрогобищчини пропонуємо покласти створення відповідного технопарку, оскільки відомо, що технопарк – це масштабний інноваційний центр, основними функціями якого є забезпечення умов, максимально сприятливих для реалізації науково-технічних інноваційних проектів. Створюються технопарки на базі наукових центрів (університетів) та підприємств, тому тут ми розглянемо перспективи створення технологічного парку, засновниками якого можуть виступити ТОВ "Універсальна бурова техніка", ВАТ "Дрогобицький машинобудівний завод", АТ "Дрогобицький завод авто-

мобільних кранів", Фізико-механічний інститут ім. А.В. Карпенка НАН України, Інститут інженерної механіки та транспорту Національного університету "Львівська політехніка", Інженерно-педагогічний факультет Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та інші, які, своєю чергою, шляхом регіональної інтеграції машинобудівних інноваційних та технологічних процесів, можуть становити регіональний машинобудівний кластер (рис. 2.).

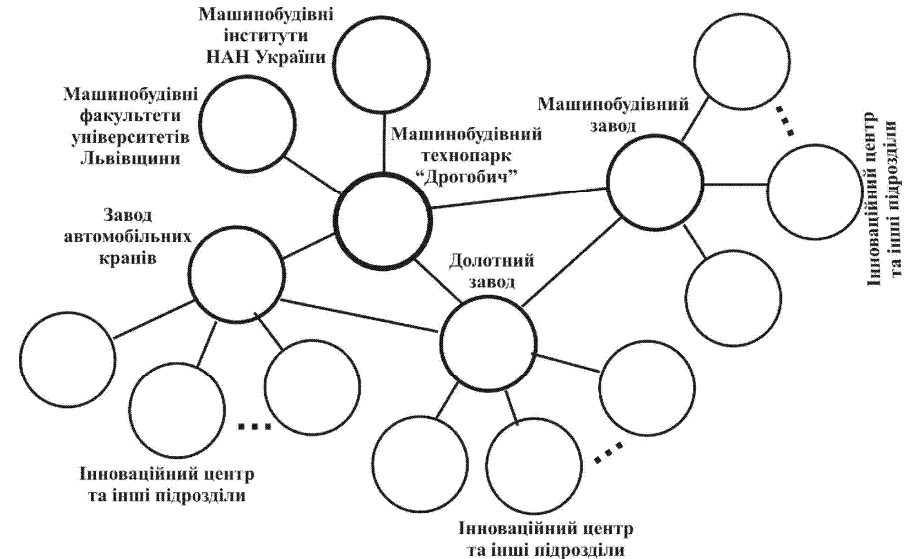

Рис. 2. Машинобудівний кластер Дрогобищчини

Подальший розвиток технопарку передбачає залучення й інших підприємств та наукових центрів, представників великого бізнесу, що працюють у галузях високих машинобудівних технологій, для здійснення розробок інноваційних продуктів та продукції, в основі яких лежать результати наукових досліджень, проведених засновниками.

Тому пропонуємо створення технологічного парку, який інтегрував би технологічні та інноваційні процеси машинобудівних інституцій Регіональної агломерації "Дрогобищчина", з подальшим випуском регіональної конкурентоспроможної та наукомісткої продукції, ефективним використанням наявних у регіоні та за його межами інтелектуальних ресурсів в галузі машинобудування.

Отже, світовий досвід формування інноваційних процесів, дає змогу розробити методологію створення та функціонування кластерів у регіонах України, особливо у економічно та культурно привабливих. Така форма розвитку регіонів досить поширена для провідних країн світу і є цілком придатною для економіки України. Тому створення регіональних кластерів є вкрай необхідним, особливо у рекреаційних територіях з наявними потужними машинобудівними комплексами.

Висновки. Створення регіональних галузевих кластерів та інноваційних підприємств з випуску наукомісткої, екологічної (безвідходної), високотехнологічної продукції з ефективним використанням наявних у регіоні та за його межами інтелектуальних ресурсів є вкрай необхідним, особливо у рекреаційних територіях, до яких можна віднести Дрогобиччину.

Оскільки вирішення еколого-економічних проблем неможливе в межах одного регіону, постає необхідність включення його у міжнародні мережі інноваційних структур, забезпечення трансферу інноваційних технологій.

Література

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Бирюков В.Л. Некоторые проблемы создания региональной экологической службы мониторинга природно-технических систем / В.Л. Бирюков, В.В. Довгуша, М.Н. Тихонов // Экономика природопользования : журнал. – 1996. – № 1. – С. 36-35.
3. Божкова В.В. Методические основы управления экологическими рисками инноваций на уровнях государства, региона и предприятия / В.В. Божкова // Инновационное развитие топливно-энергетического комплекса: проблемы и возможности / под общ. ред. Г.К. Вороновского, И.В. Недина. – К. : Изд-во "Знання України", 2004. – С. 156-161.
4. Вайзеккер Э. Фактор четыре. Затрат – половина, отдача – двойная. Новый доклад Римскому клубу / Э. Вайзеккер, Э. Ловинс, Л. Ловинс : пер. с англ. А.П. Заварницына и В.Д. Новикова / под ред. акад. Г.А. Месяца. – М. : Изд-во "Academia". – 2000. – 384 с.
5. Гаман М.В. Державне регулювання інноваціями України та зарубіжний досвід : монографія / М.В. Гаман. – К. : Вид-во "Вікторія", 2004. – 312 с.
6. Геєць В.М. Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання / В.М. Геєць // Інноваційна Україна : наук. зб. – 2005. – Вип. 7. – К. : Вид-во НТУ "КПІ". – С. 38-42.
7. Дорофиевко В.В. Управление научно-техническим потенциалом региона / В.В. Дорофиевко. – К. : Изд-во УкрИНТЭИ, 1995. – 216 с.
8. Израэль Ю.А. Экология и контроль состояния природной среды / Ю.А. Израэль. – Л. : Гидрометеиздат, 1979. – 376 с.
9. Ильяшенко С.Н. Теоретические основы экономического регулирования экологичности технологий предприятий ТЭК / С.Н. Ильяшенко, О.В. Прокопенко // Инновационное развитие топливно-энергетического комплекса: проблемы и возможности / под общ. ред. Г.К. Вороновского, И.В. Недина. – К. : Изд-во "Знання України", 2004. – С. 139-147.
10. Интернет – сторінка Міжнародної асоціації наукових парків (МАНП). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://techpark.al.ru>.
11. Лапко Е. Экологический фактор в инновационной деятельности / Елена Лапко // Экономика Украины : политико-эконом. журнал. – 1998. – № 8. – С. 69-75.
12. Мищенко Е.В. Организационно-экономические принципы формирования мониторинга лесов / Е.В. Мищенко // Бизнес Информ : науч. журнал. – 1999. – № 21-22. – С. 81-85.
13. Одрехівський М.В. Маркетингово-орієнтоване управління рекреаційними інноваційними підприємствами / Микола Васильович Одрехівський. – Дрогобич : РВ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. – 488 с.

Башнянин Г.И., Городиский Т.И., Иванченко Г.В. Кластеризация как фактор повышения инновационности и экологизации экономики региона

Исследованы возможности решения эколого-экономических проблем рекреационных территорий путём их кластеризации и создания соответственных инновационных структур. Предложена модель развития топливно-энергетического и машиностроительного комплексов Дрогобиччины путём создания соответственных региональных кластеров.

Ключевые слова: топливно-энергетический кластер, машиностроительный кластер, инновационные структуры, экологизация предприятий.

Bashnyanin G.I., Gorodysky T.I., Ivanchenko G.V. Clustering as a factor of increasing the innovative and ecologization of region's economy

The possibilities of solving environmental and economic problems of recreational areas by their clustering and the creation of appropriate innovative structures are investigated. The model of the development of Drohobych Region fuel-and-energy and engineering complexes through the creation of appropriate regional clusters is proposed.

Keywords: fuel and energy cluster, machine building cluster, innovative structures, ecologization of enterprises.

УДК 336.113:339.9

Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук;

доц. В.Я. Дубик, канд. екон. наук – Львівська державна фінансова академія

ЭФЕКТЫ ЗАБЕЗПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТОВАРИТЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ УКРАИНЫ И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проанализировано основные эффекты обеспечения финансовой безопасности торговых отношений Украины и Европейского Союза в условиях глобализации. Рассмотрено финансовую глобализацию как взаимозависимость и взаимовлияние национальных экономик, политических и социальных систем, торговых отношений между странами под углом зрения заимствования финансов, а также развития мировой финансовой системы.

Ключевые слова: финансовая глобализация, евроинтеграция, торговельные отношения, финансовая безопасность, эффекты внешнеэкономического сотрудничества, "эффект втягивания".

Вступ. Стратегічний масштаб розвитку міжнародної діяльності є наслідком потреб та, відповідно, спрямованості управлінських рішень до фінансової глобалізації у планетному вимірі, який має відчутний вплив й на фінансово-економічну безпеку кожної з держав світової спільноти. Глобалізаційні економічні та фінансові процеси займають домінуюче місце в активізації світових трансформацій з другої половини ХХ ст.

Зазначимо, що термін "глобалізація" (всесвітній, загальний) донедавна практично не використовували. Так, якщо потрібно було дати оцінку загальнопланетних економічних процесів, вживали термін "інтернаціоналізація" – посилення взаємозв'язків і взаємозалежності економік окремих країн, вплив міжнародних торговельно-економічних відносин на національні економіки, участь держав у світовому господарстві [2, с. 99]. Якщо тлумачити фінансово-економічну глобалізацію під таким кутом зору, то стає зрозуміло, що подібні зміни відбувалися в соціумі задовго до ХХ-ХХІ ст. Зокрема, у науковій літературі є твердження, що процес глобалізації розпочався ще в ХVІ ст. [18, с. 46]. Водночас, на погляд авторів цього дослідження, початок фінансової глобалізації можна аргументовано віднести й до більш раннього періоду і він пов'язаний з потребою розвитку континентальних торговельних обмінів, формуванням розгалуженої системи торговельних шляхів та виділенням світового цінового еквівалента в торговельних відносинах – золота. Практично у формуванні фінансової глобалізації можливо виділити окремі періоди, які характерні своїми проявами.

Однак всеохопна – тотальна світова взаємозалежність, особливо в системі торговельних відносин, все ж припадає на останні десятиліття ХХ ст., і вона зумовлена прогресом в становленні та розумінні методології управління